

LLAVADEROS

Censu del Conceyu Bimenes

Baillando la danza prima tres enramar, per San Xuan, la fonte y el llavaderu de La Figar (2007)

Daniel Cueli Canto

AVIENTU 2013

ENTAMU

L'orixe d'esti censu ta nun estudiu que fici nel añu 2011 y qu'apaeció asoleyáu na revista d'etnografía *Asturias, memoria encesa d'un país*: "Llavaderos na Comarca de la Sidra, Piloña y Siero". Esti trabayu, del que voi falar como "estudiu de referencia" d'equí p'alantre, xurdió del mio interés por poner en valor unes construcciones que nos sieglos XIX y XX xugaron un papel perimportante, mejorando enforma les condiciones de les mujeres na dura xera de llavar la ropa, pero poco reconocíu, polo menos dende'l puntu de vista académicu, como amuesa qu'hasta esi momentu malapenes esistía bibliografía específico sobre estes construcciones n'Asturias, namás que referencies que nun pasaben d'unes poques llinies n'obres xenériques sobre etnografía, arquiteutura popular o sobre'l papel de la mujer na sociedá tradicional asturiana. Pero l'estudiu, magar que se hizo sobre la base d'un estensu trabayu de campu que me llevó a visitar más de cien llavaderos nel ámbitu territorial acutáu pa facelu, nun incluyía un censu d'estes construcciones. Esti fechu llevóme, precisamente pa completalu dafechu, a dir censando, pali que pali, toles construcciones esistentes y d'ehí esti documentu, que recueye'l censu llavaderos del Conceyu Bimenes y que vien a amestase a los yá iguaos de los conceyos de Sariegu y Cabranes.

LOS LLAVADEROS DE BIMENES

Bimenes ye ún de los conceyos más pequeños d'Asturias: tien una superficie de 32'69 km² y, acordes con esi tamañu, ta dividíu alministrativa y eclesiásticamente en sólo trés parroquies (Santu Medero, Santuyano y Suárez). Sicasí, el so territoriu abelluga un bon número de llavaderos públicos –ventitrés construcciones son les que se recueyen nesti censu– a los qu'habría qu'amestar otros que por desgracia yá desapaecieron, como los de L'Argumusu, La Casa'l Monte, Les Castañalines, El Cuitu, El Fadiillu, Castiillu, El Montiquín, ún de los qu'había en Piñera o los dos de Santa Gadía, por poner dellos exemplares. La mayoría de los llavaderos yerbatos nun son mui vieyos, ello ye porque fueron construyíos a mediaos del sieglu pasáu pa dar serviciu a un conceyu qu'algamaba'l so máximu poblacional en 1960 (4.549 habitantes).

Los llavaderos de Bimenes nun se diferencien gran cosa de los que se pueden alcontrar per otros llugares d'Asturias, ello ye, toos se pueden clasificar atendiendo a dalgún de los criterios tipolóxicos afitaos nel estudiu de referencia, que son: presencia o ausencia de cubierta, materiales de construcción emplegaos y posición del pilón. Eso sí, si hai que destacar daqué, llama l'atención el fechu de que tolos llavaderos del conceyu tienen pilón de tipu llateral. Y tamién rescampla'l llabor d'un home que se llamaba Luis, vecín d'El Prou Río, al que se-y debe la construcción d'unos cuantos llavaderos, polo menos trés de los cuatro qu'hai en Melendreros y, pola traza de la fonte que tienen al pie, sospecho que tamién puedan ser obra suya los de Carbayal, Costespines, Escuentre, Rozaes y El Valle, y ye que, según me dixeran dellos vecinos del conceyu, "yera l'único albañil que daquella había per equí".

Pero, por desgracia, si dalgo destaca de verdá nel conxuntu de llavaderos públicos de Bimenes ye'l so estáu de conservación, llaceriosu nun siendo nunos pocos exemplares. Ello débese, principalmente, a trés razones:

- L'abandonu nel que cayeron estes construcciones tres dexar d'usase, como en cierta manera ye normal, cuando aportó l'agua a les cases del conceyu. Asina, alcontramos llavaderos tapaos pola vexetación –a dalgunos incluso ye difícil averase–, como los de Debaxo La Vara, Melendreros (el de Casavieya), Piñera, Xenra o El Valle; col pilón frañáu, como'l de La Fontanina, o enllenu sable, dalgo que pasa nos de Castañera y El Gronxu; y con un escasu o nulu aporte d'agua (la mayoría de los llavaderos censaos).

- Les desacertaes intervenciones del Ayuntamiento Bimenes, que camudaren abondo l'estáu orixinal de dalgunes construcciones. Desendolcaes a lo llargo del añu 2000, al traviés d'un Taller d'Emplegu, son claru exemplu de cómo nun hai que gastar los fondos públicos y de cómo nun se remocica'l patrimoniu: nel llavaderu de La Fonte Riba (Tabayes) sustituyóse la vieya cadarma de madera que sofitaba la cubierta por "vigueta" y "bovedilla"; nel de La Fonte La Vara (Rozaes) nun se repuso la cubierta nin otra llavadera que nun entamu tenía; nel de La Fonte La Pinga (Solavega), tampoco nun se repuso la cubierta y el conxuntu formáu por fonte, bebederu y llavaderu nun se paez en nada al qu'ellí había; nel de La Fonte d'El Robedal (El Robedal), quiciaes el casu más "sangrante", a la fonte púnxose-y un rabil qu'enantes nun tenía, el bebederu pasó de ser rectangular a semicircular y el llavaderu, más o menos grande y cubiertu, acabó siendo testimonial, perasemeyáu a los prefabricaos que podemos ver nel portal de cualesquier casa, quedando amás ensin techar.
- Los arreglos de dellos caminos, que conlleven que dalgunos llavaderos quedaran quasi enterraos. Equí hai que citar el llavaderu vieyu de Tabayes, ún de los cuatro qu'hai en Melendreros (el d'El Pueblu) y el de Carbayal, llavaderos que de mano nun lo paecen, sinón que s'asemeyen más bien a bebederos porque'l borde superior del pilón o ta a ras de suelu o sobresal mui poco per enriba d'él. Ello débese, por regla xeneral, a que foi subiendo'l nivel del suelu, normalmente tres sucesivos arreglos de los respetivos caminos que tienen al pie. Sicasí, en toos ellos apréciase perbién la llavadera, polo que nun hai dulda a la hora d'estremalos de bebederos.

En resume: esta parte tan importante del patrimoniu etnográficu del Conceyu Bimenes ta a piques de desaniciase quasi por completo. D'ehí que l'enfotu d'esti pequeñu trabayu, amás de censar los llavaderos esistentes, ye tamién alvertir sobre esti fechu, ser una llamada d'atención pa que les instituciones o les personas garren como exemplu'l llabor de vecinos como los de Costespines o La Figar, que nos años 2001 y 2007, respetivamente, remocicaren los llavaderos de dambos pueblos con mui bon criteriu (y ye de xusticia dicilo tamién, polo menos nel últimu casu col sofitu del Ayuntamiento Bimenes, qu'apurrió parte de los materiales de construcción).

LA ELLABORACIÓN DEL CENSU

La metodoloxía emplegada pa igualar esti censu foi'l trabayu de campu, consistente en visitar una a una les construcciones esistentes pa facer una ficha modelu na que se recueyen tanto les características más importantes como delles semeyes de cada llavaderu (anque nesti documentu nun s'inclúin por mor del estáu de conservación de dalgunes construcciones; namás qu'apurro una pequeña esbilla de les mesmes). El trabayu de campu dixebróse en dos fases: una primera, na que visité catorce llavaderos, desendolcóse ente los meses d'abril y setiembre de 2011 y fízose como parte del estudiu de referencia. Les construcciones que faltaben pa completar esti censu foron visitaes ente 2012 y 2013. Nesti llabor cunté cola collaboración d'unes cuantes personnes, que m'echaren un gabitu apurriéndome dellos datos y ayudándome a llocalizar la mayoría de los llavaderos, a les que-yos quiero apurrir el mio agradecimientu: Carmen Arboleya García, Juan José Arboleya Nava, María Oliva Artos Cueto, Emma Canteli Gutiérrez, José Carrio Fernández, Susana Cortina García, Jamina Fernández Sánchez, Rosi Fernández Hevia, Higinio Fernández Vigón, Aitor García Corte, Alejandra Gutiérrez Sánchez, Luis Miguel Montes Arboleya, Almudena Montes Artos, Iván Montes García, Ramón Montes Ovín, Joaquín Montes Sánchez, Andrea Piñera García, Teresa Rubio Díaz, Jorge Luis Sánchez Criado, Amable Vallina González, Amelia Valvidares Montes y Manuel José Vega Luces.

Les fiches del censu recueyen la información que vien darréu: *fecha de la visita* (conséñase porque permite conxelar la realidá de cada construcción nun momento concretu); *llugar, parroquia y situación* (apúntense col enfotu de que los llavaderos se puedan llocalizar fácilmente); *año de construcción* (en pocos llavaderos apaez grabáu, polo que nos casos nos que nun se sabe per otros víes apúrrese una estimación); *características principales* (recuéyense cuestiones básiques como posición del pilón, tipu de zarramientu del llavaderu y número de vertientes de la cubierta); *materiales de construcción* (anótense porque pueden ser un bon indicativu de l'antigüedad de la construcción); *construcciones arreyaes* (indícase si hai fonte y/o bebederu anexos y, nesi casu, si se sigue'l ciclu integral nel aprovechamientu del agua); *estáu de conservación* (fáese una valoración xeneral tres tener en cuenta, principalmente, cómo se caltién la construcción y l'espaciu nel que s'alluga y si aporta agua abondo pa que se pueda usar); *observaciones* (señálase, si la hai, dalguna circunstancia más que pague la pena destacar). Nesti censu, a diferencia de los de Sariegu y Cabranes, nun s'inclúin datos rellativos a *metros lineales de llavadera* debío a que l'estáu de conservación d'unos cuantos llavaderos –la imposibilidá d'averase a los mesmos– impidió tomar nota d'él.

DELLES NOTES SOBRE LES FICHES CENSALES

Pa un mejor entendimientu de la información que s'apurre nes fiches del censu ye importante esclarirar unes cuantes cuestiones, toes elles yá desplicaes estensamente y con detalle nel estudiu de referencia, d'aconseyable llectura. Sicasí, darréu espónense de manera curtia dalgunes d'elles:

- La posición del pilón ye ún de los criterios tipolóxicos afitaos nel estudiu de referencia. El pilón central ye aquel nel que se puede llavar, como mínimo, pelos dos llaos más llargos del rectángulu que forma. Nesti casu lo más normal ye que'l llavaderu tenga cubierta a dos agües, que tea zarráu pelos cuatro costaos con muriu baxu y que, por tantu, apaezan delles columnes pa sofitar el teyáu. Amás, el pilón o nun ta dividíu en balses o, como muncho, tien dos. El pilón llateral ye aquel nel que namás que se pue llavar per ún de los sos llaos llargos. Nesti casu la cubierta suel tener una sóla vertiente y el llavaderu apaez, normalmente, zarráu hasta la mesma por dos o trés llaterales, quedando casi siempre abierto'l que ta enfrente la pila, que pue tar dividida en dos o más balses o nun tener nenguna división, como na mayoría de los casos de pilón central. Magar qu'esta diferenciación ente pilón central y llateral condiciona, básicamente, la forma de la cadarma que lu abelluga, convién apuntar que tamién ye aplicable a los llavaderos ensin cubierta. Como yá se conseñó enantes, tolos llavaderos de Bimenes tienen pilón de tipu llateral.
- Otra de les variables usaes pa clasificar los llavaderos nel estudiu de referencia ye la de los materiales emplegaos na construcción de los mesmos, que mos permite estremar ente los llavaderos más antiguos y los más recientes. Asina, nos más vieyos el pilón y la llavadera son de piedra, lo mesmo que les muries que los zarren, y de madera les columnes (que tamién pueden ser de piedra) y l'armazón que sofiten la cubierta, que ye de teya. Nos llavaderos más nuevos el lladriyu, xeneralmente revocáu con cementu, sustituyó a la piedra en tolos elementos citoas (pilón, llavadera, muries y columnes), nun siendo nel armazón de la cubierta, que siguió siendo de madera, y nel techu, de teya, anque vese tamién dalgún fechu con planches de fibrocementu (la popular Uralita).

- Cuando se fala de fonte como construcción arreyada al llavaderu ha d'entendese non como'l manantial qu'abastez d'agua al mesmu, sinón como construcción específica na que poder garrar agua con un cacíu formada, xeneralmente, por depósito, cañu y duernu o pilón.
- Cuando fonte, bebederu y llavaderu formen parte d'un mesmu conxuntu hai autores que dicen que se da "*un ciclo integral en el aprovechamiento del agua que sigue siempre la misma dirección: fuente, bebedero y lavadero*" (Piquero García, 2007, p. 175). Esto tien la so lóxica: l'agua sal de la fonte, que ye onde se garra llimpio pal consumu humanu; llueu pasa al bebederu, espaciu acutáu pal consumu animal; y finalmente acaba nel llavaderu, onde se lava la ropa y s'empuerca dafechu, nun reaprovechándose yá más. A esti ciclu me refiero cuando incluyo'l datu nes fiches censales. Pero non siempres ye asina, tamién pueden alcontrase estos tres servicios xuntos cola fonte abasteciendo de forma independiente a bebederu y llavaderu.

NOTA FINAL

Namás que me queda alvertir al posible llector sol fechu de qu'apurrir un censu, seja lo que seja lo que se cense o catalogue, siempres lleva apareyáu'l riesgu de que quede dalgún elementu por incluir nel mesmu. Creo qu'esto nun se da nel casu que mos ocupa, el del Conceyu Bimenes, pero sí ye cierto que tampoco nun sedría raro que quedara dalgún llavaderu pel camín, yá que, en xeneral, munches d'estes construcciones foron cayendo totalmente nel escaezu, por tar en llugares anguaño despoblaos o inaccesibles o, cencielamente, por tar tapaes dafechu pola vexetación. Poro, si dalguna persona conoz dalgún llavaderu públicu en Bimenes que nun apaeza nesti censu, magar que tea en ruines, ruégo-y me lo faga saber contautando conmigo al traviés del correú lletrónicu coya92@hotmail.com.

Daniel Cueli Canto
ETNÓGRAFU

BIBLIOGRAFÍA

- ARBOLEYA NAVA, MERCEDES (1990): "Conceyu de Bimenes. Parroquia de Suares". Colección *Toponimia*, nº 4. Academia de la Llingua Asturiana, Uviéu.
- ÁLVAREZ ORDÓÑEZ, JOSÉ MARÍA (1998): "Bimenes". En "Asturias a través de sus concejos", pp. 584-589. Editorial Prensa Asturiana, Uviéu.
- BALBÍN LOREDO, RAFAEL y EVELIA BLANCO MUÑIZ (2007): "Comarca de la Sidra (Asturias)". En "Arquitectura tradicional y entorno construido (Proyecto Identidades)", pp. 375-420. Trenti-SYBS, Murcia.
- CUELI CANTO, DANIEL (2011): "Llavaderos na Comarca de la Sidra, Piloña y Siero". En "Asturies, memoria encesa d'un país", nº 31, pp. 74-85. Fundación Belenos, Uviéu.
- CUELI CANTO, DANIEL (2012): "Llavaderos. Censu del Conceyu Sariegu". Biblioteca Dixital de la Rede de Museos Etnográficos d'Asturias (www.redmeda.com).
- CUELI CANTO, DANIEL (2013): "Llavaderos. Censu del Conceyu Cabranes". Biblioteca Dixital de la Rede de Museos Etnográficos d'Asturias (www.redmeda.com).
- DELLOS AUTORES (2005): "Toponimia de la Comarca de la Sidra". Colección *Cuadernos Cubera*, nº 18. Cubera, Asociación d'Amigos del Paisaxe de Villaviciosa, Uviéu.
- PIQUERO GARCÍA, ANA (2007): "Comarca del Ese-Entrecabos (Asturias)". En "Arquitectura tradicional y entorno construido (Proyecto Identidades)", pp. 133-177. Trenti-SYBS, Murcia.

MAPA DE BIMENES

FICHES CENSALES

01 LLAVADERU DE LA FONTE'L CALIYU

EL CALIYU, Santu Medero Fecha de la visita: 18-11-2013

Allúgase a la vera'l camín que va dende El Caliyu hasta La Brizosa, xusto onde'l mesmu crucia'l ríu. Construyíu nel añu 1929. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Zarráu con una muria alta pel fondu y con muriu baxu pelos llaterales y pel frente. Nun tien cubierta, anque orixinalmente sí la tuvo. Fechu enteru de piedra. Tien la fonte al pie, de la que recibe l'agua tres pasar per un bebederu. Síguese'l ciclu integral del agua. Antiguamente garraba l'agua d'otra fonte que ta nel estremu opuestu del pilón. El so estáu de conservación ye malu, amás de yá nun caltener el teyáu l'aporte d'agua al pilón ye escasu.

02 LLAVADERU DE CASTAÑERA

CASTAÑERA, Santu Medero Fecha de la visita: 25-06-2011

Allúgase ente les cases del pueblu. Nun se conoz l'añu de construcción, anque estímase que ye del primer terciu del sieglu XX. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de piedra. Recibe l'agua d'una riega, que suministra tamién a un bebederu que tien al pie. Nun se sigue'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu, el pilón ta enllenu sable y arrodiáu de basoria.

03 LLAVADERU DE LA FONTE'L PINGU

COSTESPINES, Santu Medero Fecha de la visita: 28-04-2011

Allúgase a la vera d'un camín que sal a la mandrecha de les cases más altas del pueblu. Construyíu nel añu 1954. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Zarráu hasta la cubierta pel fondu y parcialmente per un llateral. Cubierta a una agua. Fechu enteru de lladriyu revocáu nun siendo la única paré que tien, que ye de piedra lo mesmo que la llavadera, formada por cuatro grandes llábanes d'esti material; la cubierta ye de teya y sofítase nuna cadarma de madera. Tien al pie la fonte y un pequeñu bebederu. Síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye bonu, anque l'aporte d'agua al pilón ye escasu. Foi remocicáu nel añu 2001 polos vecinos, anque yá nun se llava nél.

04 LLAVADERU DE LA FONTE'L PINGU

LA FONTANINA, Santu Medero Fecha de la visita: 25-02-2012

Allúgase a la vera'l camín que sal dende El Llugar de Riba y llega hasta la carreterina que va pa Tabayes. Nun se conoz l'añu de construcción, anque estímase que ye de mediaos del sieglu XX. Pilón de tipu llateral, dividíu en trés balses. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta, anque ye más que probable qu'orixinalmente tuviera techáu. Fechu enteru de lladriyu revocáu. L'agua llega d'una riega qu'enllena un depósitu del que sal una canalina pal llavaderu y otra pa

la fonte, que ta xusto enfrente. Nun se sigue'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu, el pilón tien una resquiebra que lu parte pela metada y, amás, fálta-y el llateral de la manzorga.

05 LLAVADERU DE LA FONTE LA PIPA

MELENDREROS, Santu Medero Fecha de la visita: 03-06-2011

Allúgase a la salida'l pueblu, en dirección a Fayacava. Construyíu na década de 1930 por Luis, albañil d'El Prou Río. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Garra l'agua de la fonte, que tien al pie, polo que síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye regular, ye normal velu tomáu pola vexetación y el revoque de la llavadera ta llevantáu en delles zones.

06 LLAVADERU DE LA MOSQUITA

MELENDREROS, Santu Medero Fecha de la visita: 03-06-2011

Según se llega al pueblu, queda ente les primeres cases que tan a la mano riba la carretera. Construyíu na década de 1930 por Luis, albañil d'El Prou Río. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de lladriyu revocáu nun siendo la llavadera, formada por grandes llábanes de piedra. Tien una fonte al pie, de la que recibe l'agua tres pasar per un pequeñu bebederu. Síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye regular, ye normal velu tomáu pola vexetación y l'aporte d'agua al pilón ye escasu.

07 LLAVADERU DE CASAVIEYA

MELENDREROS, Santu Medero Fecha de la visita: 20-06-2011

Allúgase un cachu más allá de La Casa Baxo, quintana que queda a la mano baxo la carretera. Nun se conoz l'añu de construcción, anque estímase que ye de mediaos del sieglu XX. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Garra l'agua d'una fonte que tien al pie, polo que síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu, l'aporte d'agua al pilón ye escasu y ta completamente tapáu pola vexetación, polo que ye casi imposible averase a él.

08 LLAVADERU D'EL PUEBLU

MELENDREROS, Santu Medero Fecha de la visita: 20-06-2011

Allúgase n'El Pueblu, conxuntu de cases que queden a la mano baxo la carretera, a la vera'l camín que va pal coleutor. Construyíu nel añu 1930 por Luis, albañil d'El Prou Río (ye l'únicu de los que hizo él en Melendreros nel qu'apaez conseñada la so fecha de construcción). Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Garra l'agua d'una fonte que tien al pie, polo que síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu; medio enterráu, la llavadera quedó a ras de suelu tres les sucesives igües del camín.

09 LLAVADERU DE LA FONTE LA RIEGA

PIÑERA, Santu Medero Fecha de la visita: 20-11-2013

Allúgase un poco más arriba de la capilla de Santa Bárbara, a la mano baxo de la carretera que va dende Rozaes hasta Melendreros. Nun se conoz l'añu de construcción, anque estímase que ye de mediaos del sieglu XX. Pilón de tipu llateral, dividíu en seis balses. Ta zarráu con muriu baxu per trés llaterales. Nun tien cubierta, anque orixinalmente sí la tuvo. Fechu enteru de lladriyu revocáu. L'agua lléga-y canalizao dende un depósitu. Tien un bebederu al pie. Nun se sigue'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu, amás de yá nun caltener el teyáu nun-y aporta agua al pilón y ta completamente tomáu pola vexetación, polo que ye casi imposible averase a él.

10 LLAVADERU DE LA FONTE LA VARA

ROZAES, Santu Medero Fecha de la visita: 25-11-2013

Allúgase a la mano baxo del camín que va pa La Roza, namás salir del pueblu, y llégase a él al traviés de la caleya que va hasta'l vieyu molín de La Vara. Nun se conoz l'añu de construcción, anque estímase que ye de mediaos del sieglu XX. Foi remocicáu pol Ayuntamientu Bimenes nel añu 2000. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa; orixinalmente'l pilón yera de tipu central, con una llavadera per caún de los sos llaos más llargos. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta, anque antiguamente sí taba techáu con cubierta a dos agües. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Tien la fonte al pie, de la que recibe l'agua tres pasar per un pequeñu bebederu. Síguese'l ciclu integral del agua. L'estáu de conservación del conxuntu actual ye mui bonu; cuando s'iguó nun se repuso nin la otra llavadera nin la cubierta, anque tamién ye verdá que yá nun les conservaba.

11 LLAVADERU DE XENRA

XENRA, Santu Medero Fecha de la visita: 27-07-2011

Allúgase a la vera'l camín que va dende Xenra hasta La Vegona, pela parte riba de lo que güei ye'l polígonu industrial. Construyíu nel añu 1962. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Zarráu hasta la cubierta per trés llaterales y pol frente con muriu baxu. Cubierta a una agua. Fechu enteru de lladriyu revocáu; la cubierta ye de planches de fibrocementu (Uralita) y sofítase nuna cadarma de madera. Nun tien nenguna construcción arreyada, paez que garra l'agua d'una riega. El so estáu de conservación ye mui malu, yá nun-y aporta agua al pilón y ta completamente tapáu pola vexetación.

12 LLAVADERU DE LA FONTE RIBA

TABAYES, Santu Medero Fecha de la visita: 03-06-2011

Allúgase na parte alta del pueblu, a la vera'l camín que va pa El Bocellal. Construyíu en 1953, tamién se conseña l'añu nel que se fizó la fonte de la que garra l'agua: 1929. El conxuntu foi remocicáu pol Ayuntamientu Bimenes nel añu 2000. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa.

Zarráu hasta la cubierta per trés llaterales y pol frente con muriu baxu. Cubierta a una agua. Fechu enteru de lladriyu revocáu nun siendo la llavadera, formada por grandes llábanes de piedra; la cubierta ye de teya y sofítase nuna cadarma de “vigueta” y “bovedilla”. Al pie tien la citada fonte polo que, lóxicamente, síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye bonu, magar que nel so remocique abusóse enforma del cementu y nun se volvió a poner de madera la cadarma que sofitá'l teyáu. Tovía s'usa daqué.

13 LLAVADERU VIEYU

TABAYES, Santu Medero Fecha de la visita: 03-06-2011

Allúgase tamién na parte alta del pueblu, a la vera'l camín que va pa El Bocellal, pero un poco más abaxo que'l de La Fonte Riba. Nun se conoz l'añu de construcción, anque estímase que ye del primer terciu del sieglu XX. Pilón de tipu llateral, dividíu en dos balses. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu de piedra y lladriyu, too ello revocao con cementu, incluso la llavadera. Nun tien nenguna construcción arreyada, garra l'agua d'una riega. El so estáu de conservación ye malu, de fechu paez un bebederu porque'l pilón sobresal mui poco per enriba'l suelu debío a que'l nivel del mesmu foi subiendo tres les sucesives igües del camín.

14 LLAVADERU DE LA FONTE'L ROBEDAL

EL ROBEDAL, Santu Medero Fecha de la visita: 03-06-2011

Allúgase al pie les cases y a la mano baxo de la carreterina que va pa Compumiyar. Nun se conoz la fecha de construcción y tampoco nun se puede facer una estimación, yá que nel añu 2000 l'Ayuntamiento Bimenes, nun intentu de remocicalu, camudó dafechu'l so estáu orixinal: enantes el llavaderu taba cubiertu y tenía un pilón de tipu llateral dividíu en trés balses; anguaño namás que ta formáu por un pequeñu pilón, tamién de tipu llateral, nel que sólo puede llavar una persona de cada vez, y yá nun ta techáu. Nun tien zarramientu nengún. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Tien la fonte al pie, de la que recibe l'agua tres pasar per un bebederu. Síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu; anque'l conxuntu actual ta bien conserváu, nun tien nada que ver colo qu'ellí había y constitúi un claru exemplu de cómo nun se lleva a cabu una obra de remocique.

15 LLAVADERU DE DEBAXO LA VARA

DEBAXO LA VARA, Santu Medero Fecha de la visita: 18-11-2013

Allúgase a la parte baxo'l pueblu, xusto enriba del riucu que fai de llende ente los conceyos de Bimenes y Samartín del Rei Aurelio. Nun se conoz l'añu de construcción, anque estímase que ye de mediaos del sieglu XX. Pilón de tipu llateral, dividíu en cinco balses. Ta zarráu con muriu baxu per trés llaterales. Nun tien cubierta, anque orixinalmente sí la tuvo. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Nun tien nenguna construcción arreyada, garra l'agua del ríu. El so estáu de conservación ye mui malu; amás de yá nun caltener el teyáu nun-y aporta agua al pilón y ta completamente tomáu pola vexetación, polo que ye casi imposible averase a él.

16 LLAVADERU D'ESCUENTRE

ESCUENTRE, Santu Medero Fecha de la visita: 25-11-2013

Según se llega al pueblu, queda a la mandrecha baxando per un camín bien pindiu. Construyíu nel añu 1952. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de lladriyu revocáu nun siendo la llavadera, formada por grandes llábanes de piedra. Tien una fonte al pie, de la que recibe l'agua tres pasar per un pequeñu bebederu. Síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui bonu.

17 LLAVADERU DE PEDRICU

PEDRICU, Santu Medero Fecha de la visita: 24-09-2011

Allúgase a la mano baxo'l pueblu y llégase a él per un camín que sal de la carretera AS-251, xusto enfrente'l cruce de Tabayes. Construyíu, según conseña una inscripción, el "23-6-63" por "FPDC" y remocicáu el "10-3-90" por "José Vigón. El Robledal". Pilón de tipu llateral, dividíu en dos balses. Zarráu hasta la cubierta per dos llaterales y con muria baxu pelos otros dos. Cubierta a una agua. Fechu enteru de lladriyu revocáu nun siendo la llavadera, que ye de piedra; la cubierta ye de planches de fibrocementu (Uralita) y sofítase nuna cadarma de madera. Nun tien nenguna construcción arreyada, garra l'agua d'un ríu. El so estáu de conservación ye bonu, anque nun se debe de llavar yá nél porque l'aporte d'agua al pilón ye escasu y l'accusu al mesmu enforma abegosu (el camín pel que se baxa suel tar tapáu).

18 LLAVADERU DE CARBAYAL

CARBAYAL, Santuyano Fecha de la visita: 07-11-2013

Allúgase a la vera'l camín que dende la carretera La Fontanina va pa Carbayal. Construyíu nel añu 1960. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Zarráu con una muria alta per detrás y con muria baxu pelos dos llaterales. Nun tien cubierta. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Tien al pie una fonte, de la que recibe l'agua tres pasar per un pequeñu bebederu. Síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu; medio enterráu, la llavadera quedó a ras de suelu tres les sucesives igües del camín.

19 LLAVADERU DE LA FONTE LA FIGAR

LA FIGAR, Santuyano Feches de la visita: 23-06-2007, 18-11-2013

Allúgase a la parte baxo'l pueblu, mirando pa La Real, nuna zona de viesca. Construyíu nel añu 1954. Pilón de tipu llateral, dividíu en cinco balses. Zarráu hasta la cubierta per trés llaterales. Cubierta a una agua. Fechu de piedra, les muries, y lladriyu revocáu, el pilón; la cubierta ye de teya y sofítase nuna cadarma de madera. Tien la fonte al pie y tamién un bebederu. Nun se sigue'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui bonu, foi remocicáu en 2007 polos vecinos con mui bon criteriu. Tovía s'usa daqué.

20 LLAVADERU D'EL GRONXU

EL GRONXU, Santuyano Fecha de la visita: 24-09-2011

Allúgase a la parte baxo de la casería d'El Gronxu y llégase a él al traviés d'un caminín que sal de la carretera que va dende Martimporra hasta El Valle. Nun se conoz l'año de construcción, anque estímase que ye del primer terciu del sieglu XX. Tien forma semicircular, polo que ye difícil precisar si'l pilón ye de tipu central o llateral, eso sí, tien una sola balsa. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de piedra. Garra l'agua d'una fonte que tien al pie, polo que síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu, normalmente ta enllenu sable y tapáu pola vexetación.

21 LLAVADERU DE LA FONTE LA BONERA

EL VALLE, Santuyano Fecha de la visita: 27-07-2012

Allúgase un pocu más allá de les cases d'El Valle, a la vera d'un camín que, saliendo del pueblu, empobínase haza la zona d'El Prou Río. Construyíu nel año 1948, casi con toa seguridá por Luis, albañil d'El Prou Río. Pilón de tipu llateral, dividíu, polo menos, en cuatro balses (la vexetación que lu tapa torga que se pueda ver nidiamente). Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Garra l'agua de la fonte, que tien al pie, polo que síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu, yá nun-y aporta agua al pilón y ta bastante tapáu pola vexetación.

22 LLAVADERU DE LA FONTE LA PINGA

SOLAVEGA, Santuyano Fecha de la visita: 24-09-2011

Allúgase a la parte riba'l pueblu, al pie de la carretera que va dende Santuyano hasta La Cruz. Nun se conoz la fecha de construcción y tampoco nun se puede facer una estimación, yá que nel año 2000 l'Ayuntamiento Bimenes, nun intentu de remocicalu, camudó dafechu'l so estáu orixinal: enantes el llavaderu taba techáu y separáu de la fonte, agora ta al pie d'ella y nun tien cubierta. Pilón de tipu llateral, con una sola balsa. Nun tien zarramientu nengún. Fechu enteru de lladriyu revocáu y formigón. Tien al pie la fonte, de la que recibe l'agua tres pasar per un bebederu. Síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye mui malu; anque'l conxuntu actual ta bien conserváu, nun tien nada que ver colo qu'ellí había y constitúi un claru exemplu de cómo nun se lleva a cabu una obra de remocique.

23 LLAVADERU DE LA FONTE LA PALANCA

SUARES, Suares Fecha de la visita: 18-04-2011

Allúgase na parte más alta del pueblu y llégase a él per un camín que sal de La Cabaña Roza. Nun se conoz l'año de construcción, anque estímase que ye de mediaos del sieglu XX. Pilón de tipu llateral, dividíu en dos balses. Nun tien zarramientu nengún nin cubierta. Fechu enteru de lladriyu revocáu. Garra l'agua de La Fonte La Palanca, perconocía pola calidá del so agua, de fechu tovía mucha xente la garra ellí pal so consumu. Síguese'l ciclu integral del agua. El so estáu de conservación ye malu, yá nun-y aporta agua, el pilón ta bastante puercu y la llavadera rota per dalgunes zones del so borde superior.

ESBILLA DE SEMEYES

Llavaderu de La Fonte'l Pingu (Costespines)

La mayoría de los llavaderos yerbatos construyéronse a mediaos del sieglu pasáu

Llavaderu de La Fonte La Pipa (Melendreros)

Tolos llavaderos qu'anguañu se caltienen en Bimenes tienen pilón llateral

Llavaderu de Pedricu (Pedricu)

Si'l pilón ye de tipu llateral, la cubierta'l llavaderu, normalmente, ye a una agua

Llavaderu de La Mosquita (Melendreros)

Luis, albañil d'El Prou Río, construyó muchos de los llavaderos del conceyu

Llavaderu d'Escuentre (Escuentre)

Salvo casos contaos como esti, la situación de los llavaderos de Bimenes ye llaceriosa

Llavaderu de Xenra (Xenra)

L'abandonu que sufrieron tres dexar d'usase fizo que dellos llavaderos tean tapaos pol matu

Llavaderu de La Fonte'l Robedal (El Robedal)

Desacertaes intervenciones municipales camudaren l'estáu orixinal de dalgunos llavaderos

Llavaderu Vieyu (Tabayes)

Les igües de los caminos conlleven que dalgunos llavaderos quedaran quasi enterraos

Llavaderu de La Fonte La Figar (La Figar)

Esti llavaderu y el de La Fonte Riba (Tabayes) son los únicos que tovía se siguen usando

Llavaderu de La Fonte Riba (Tabayes)

Únicu conxuntu nel que se conseñen les feches de construcción de fonte y llavaderu

Llavaderu de La Fonte'l Caliyu (El Caliyu)

Exemplu de pilón de tipu llateral ensin nenguna división en balses o compartimientos

Llavaderu de La Fonte La Figar (La Figar)

Exemplu de pilón de tipu llateral dividíu en balses o compartimientos

Llavaderu de La Fonte Riba (Tabayes)

Exemplu de llavadera formada por llábanes de piedra, yá esgastaes de tantu llavar sobre elles

Llavaderu de La Fonte La Vara (Rozaes)

Exemplu de llavadera fecha de lladriyu revocáu, debuxada con llinies pa facilitar el resfregáu